

Lapin jokirapu – menetetty mahdollisuus vai tulevaisuuden aito arktinen hittituote?

Petri Muje, FM, projektipäällikkö, Tulevaisuuden biotalous –osaamisryhmä, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: Lappi, jokirapu, *Astacus astacus*, rapurutto, ravustus, ravunviljely, rapumatkailu

Lapin puhtaasta luonnosta saadaan ensiluokkaisia raaka-aineita, joiden hyödyntäminen ja mahdollisimman tehokas paikallinen jatkojalostus edistävät paikallistaloutta tarjoamalla työtä ja toimeentuloa. Lappilaisella kalalla on nyt hyvät markkinat ja tärkeimpien lajien (siika, muikku, kuha) osalta kysyntää on tarjontaa enemmän. Viime aikoina erityisesti kaupallisen kalastuksen sivuvirtojen hyödyntämiseen on kiinnitetty huomiota mm. SITRAn rahoittamassa ja nyt jo päättyneessä Biojätteestä raaka-aineeksi – kala- porotalous osaksi kiertotaloutta sekä helmikuussa 2019 alkaneessa Sivuvirrat elintarvikekäyttöön – Lappilaista poroa ja kalaa aasialaisiin ravintoloihin (EAKR, Lapin liitto) hankkeissa. Vesiviljelyn osalta pullonkaulana näyttää Lapissa(kin) olevan ympäristölupiin liittyvä asiat, joiden taustalla on vesistöjemme heikko vastaanottokyky ylimääräisille ravinteille. Alaa voidaan kuitenkin kehittää mm. Kemijoella sekä tulevaisuudessa hyödyntämällä kaupallisessa toiminnassa ensi askeliaan ottavaa kiertovesilaitostekniikkaa.

Äyriäisiä kotimaasta

Suomessa sininen biotalous on perustunut kalastukseen ja erityisesti kirjolohen viljelyyn. Merilevän, simpukoiden ja äyriäisten merkitys on meillä ollut viime vuosina vähäistä niin pyynnin kuin viljelynkin osalta – täpläravulla (*Pacifastacus leniusculus*) ja maamme alkuperäisellä jokiravulla (*Astacus astacus*) on kuitenkin ollut oma merkityksensä sekä pyynnin että viljelyn saralla. Nykyisellään koko maan vuosituotto on 3-5 miljoonaa rapua. Pohjois-Amerikasta meille tuodun täpläravun osalta uudet tiukat vieraslajeihin liittyvät EUnormit ovat lopettaneet lajin viljelyn ja estävät myös sen istutukset Suomessa. Täplärapu kantaa ja levittää myös rapuruttoa, joka on tuhoisa jokirapukannoille. Nyt jo menetettyjä

eteläisen ja keskisen Suomen rapuvesistöjä ei voida enää palauttaa jokiravulle suotuisiksi niissä olevan ja lisääntyvän täplärapukannan vuoksi. Rapurutto on tuhonnut myös merkittäviä jokirapukantoja Lapissa – pelkästään alisella ja keskisellä Kemijoella ollaan menetetty tehtyjen selvitysten perusteella yli puolen miljoonan euron jokirapusaaliit 2000-luvulla. Täplärapu menestyy jokirapua heikommin pohjoisessa eikä ole onneksi pystynyt muodostamaan pysyviä kantoja Lappiin.

RapuLappi

Lapissa jokirapu elää pohjoisen levinneisyytensä ääri rajoilla. Nykyisin pohjoisimmat esiintymät löytyvät napapiirin tienoilta. Ilmaston ja sääolojen muutos voi kuitenkin avata jatkossa mahdollisuuksia jokiravun istuttamiselle neitseellisille (ja rapurutto vapaille) alueille keskisessä Lapissa. Lappi voikin korvata perinteisiä ja nyt menetettyjä jokirapualueita tulevaisuudessa.

Luonnonkannat tullevat muodostamaan myös jatkossa raputalouden merkittävimmän osan alueen. Jo nyt Lapissa on omaan käyttöön jokirapuja pyytävien ja niitä sesonkiluonteisesti myyvien henkilöiden rinnalla jo ainakin yksi myös jokirapuja pyytävä kaupallinen kalastaja. Täplärapuja kaupallisesti pyytäviä henkilöitä on jo useita mm. Ruotsissa ja Eteläisessä Suomessa.

Ravunviljelyllä voidaan tukea raputaloutta tuottamalla tautivapaita istukkaita ja ylläpitämällä reserviä mahdollisten rapurutto tapauksien varalle. Ainakin suljettuihin vesistöalueisiin (ns. lammikkoviljely) tukeutuvalla ruokaravunviljelyllä voi myös olla tulevaisuudessa mahdollisuuksia. Oma kaupallisen toiminnan alueensa voi jatkossa olla myös eksklusiivinen raputurismi – ”arktisten” jokirapujen pyynti ja niiden nauttimiseen liittyvät asiat. Myös jokirapujen jatkojalostuksella (lähinnä keittämisellä) on oma sijansa palveltaessa ravintoloita ja osin myös yksityisiä käyttäjiä.

Lapissa ei ole merkittävää paikallista rapukulttuuria - jokirapu on mahdollistanut ja mahdollistaa tulevaisuudessakin kuitenkin merkittävän lisäansioiden hankkimismahdollisuuden. Jokiravun hyödyntämistä voidaan edelleen kehittää mm. jokirapukantojen hoidon ja saaliin hyödyntämisen kehittämisen kautta. Jokiravulla on mahdollisuuksia Lapissa!

Kun lajilla, tässä tapauksessa jokiravulla, on selkeä kaupallinen merkitys, tukee se osaltaan myös lajin säilyttämistä ja vesistöjemme biodiversiteetin säilyttämistä. Jokirapu on nyt luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN A2 abce) rapuruton ja sitä usein kantavan täpläravun 2000-luvulla tapahtuneen voimakkaan leviämisen myötä.

Kuva 1. Rapurutto tuhosi Kemijoen pääuoman merkittävät jokirapukannat 2000-luvulla. Kuvassa rapuruton aiheuttamia melanisaatioita Kemijoen jokiravulla (kuva Ari Mannonen).

Viitteet

<https://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Suomen_lajien_Punainen_lista_2019](https://www.ymparisto.fi/fi-)

<https://www.raputieto.net>